

TÜRKİYE'DE "SOSYAL DEVLET" (Mİ !?..)

Temel Demirer, Yücel Demirer*

Sevgili İlker Belek arkadaşımız bize, "Sosyal devletin iktisadi-siyasal analizi ve 1954/1964'ler arası Türkiye'ye yansısı" konusunda bir yazı hazırlar mısınız?.. diye sorduğunda, kendiliğinden bir yanıt vermiştik: "Türkiye'de "Sosyal Devlet" (mi?!..)"

Baştan belirtelim: Yazacaklarımızın özünü, kendiliğinden yanıtımız gayet iyi özetliyor. Türkiye'de "sosyal devletin" ne 54/64 ne de bu zaman diliminin öncesinde ve sonrasında olmadığını düşünenlerdeniz. Ayrıca "sosyal devlet" kavramına da çok kaydı ihtiyatla ve eleştirel yaklaşılmasında ısrarlıyız.

'Neden' mi?

Bilmeyen yok, devlet egemen sınıfın baskı aracı. Yöneten/yönetilen ikilemini pekiştirerek, durmadan üreten devletin baskıcı niteliği, bürokratik-militarist aygıtı ile devreye sokuluyor. Bu işin bir yanı. Diğer yana gelince, devlet örgütlü bir kontrol mekanizması. Bu noktada da devletin ideolojik aygıtları alt başlığında özetleyebileceğimiz işlevselliği devreye giriyor.

Sivil ve siyasal düzeyde egemen sınıf (ya da koalisyonu) lehine alması gereken dengeleri ve onayı kollayan ve de üreten devlet, özünde sınıflar savaşında şekillendirilen dinamik bir oluşumdur. Özü sınıf egemenliğinde ifadesini bulan devletin, çok çeşitli biçimlerinden söz edebilmemiz mümkündür.

Asla statik özellikler taşımayan devlet, temsil ettiği sınıfın varlığının bekaası için siyasal baskısı yanında, bir alay da "sivil" manüplasyona müracaat eder. Kanımca kapitalizmin "sosyal devlet" söylencesi de, özünde bu tür manüplasyonlardan birisi...

'Nasıl' mı?

"Sosyal devlet", kapitalist devletin baskıcı, jandarmalığının (ulusal ve uluslararası dengeler açısından) yetmediği yerde, kapitalizmin fleksibilitesini "yükseltmeye" yarayan taktik bir "ödündür". Geçicidir, daha fazlası geri alınmak için verilmiş ödünç "ödün"dür.

Bu "ödün"ün verilmesi için şu koşullar gerekiyor: a) Öncelikle işçi sınıfı ve emekçi kitlelerin iktidarı alamasa da, toplumsal düzeyde ses getirecek kadar örgütlü olması. b) Bu örgütlülüğün kapitalist sınıf devletini "demokrasi" tülütüne baş vuracak kadar sıkıştırması. c) Dünyadaki güç dengelerinin ezilenlerin lehine seyretmesi. d) Sosyal devlet'in ekonomik maliyetini karşılayacak olan süper kârlar...

Çerçevesini kısaca çizdiğimiz tanıma uygun tarihsel kesit, özellikle ikinci dünya savaşı sonrasında Batı'da yaşanmıştır. Hatta sosyal demokratların İskandinav ülkelerindeki icraatlarıyla, "yeni" sosyal-demokrat "tez"lere bile yansımıştır...

Ancak, "sosyal devlet" ezilen ülkeleri sömüren eşitsiz mübadele ağı yanında; dünya çapında sosyalist sektörel varlığın bir gerçek olduğu; rüzgârların soldan estiği tarihsel bir dönemin ürünü idi. Bu anlamda, kapitalist sınıfın mevcut egemenlik dengelerini bozmak için verdiği taktik ve "ödünç" ödün olan "sosyal devlet"; emekçi kitlelerin ideolojik/siyasal onayının yeniden kapitalist sınıf lehine alınmasının, genişletilmesinin, pekiştirilmesinin aracıdır.

Kapitalist sınıfın, emekçi kitleleri arkasından sürüklemesi için onlara (ezilen ülkelerin süper sömürsünün talanından) kısıntılar sunarak, devreye soktuğu ideolojik egemenlik biçimlerinden biri olan "sosyal devlet" aldatmacası; aynı zamanda, emekçi kitlelerin (kapitalizmden farklı bir yerde duran) baskılıklarını sisteme ekleme yöntemidir.

Şimdi burada durup soralım: 54/64 arasında ya da bu kesitin öncesinde ve sonrasında, buraya kadar ki tanımımız kapsamında "Türkiye'de "sosyal devlet" konusunda ne bulunabilir? Emekçi kitlelerin dönüştürücü örgütlülüğü mü? Ya da diğerleri mi? Altını çizerek belirtelim: Türkiye'nin "ulusal" dinamikleri açısından, Türkiye'de "sosyal devleti" gerekli kılacak bir faktör söz konusu değildir.

27 Mayıs 1960 askeri darbesinin "ilerici"liği mi? 27 Mayıs 1960'ın "ilericiliği" ayrı bir tartışma konusudur. Ama ekmeden geçmeyelim, popülist söylenelemler bu darbe öncelikle ve kesinlikle anti-emper-

* Tenesse State Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Öğrencisi, Nashville, Amerika Birleşik Devletleri.

yalist nitelikler taşımaz. Kaba bir deyişle **Nasırizm** ile en ufak bir alakası yoktur. Kaldı ki 27 Mayıs 1960 darbesi kitlelerin örgütlülüğü ile değil, aksine yukarıdan aşağıya NATO üyesi olan ordunun 'emir komuta' zinciri içinde tezgâhlanıp, devletin koruyucu/kollayıcılığını pekiştirmiş bir harekettir.

Söz konusu hareket, "**muasır batı medeniyetlerine**" olan azılı hayranlığı ile (inkâr edilemez biçimde) kimi konulara da el atmıştır. Örneğin anayasası ya da 224 sayılı "sağlığın sosyalizasyonu" girişimi ve benzerleri gibi... Tüm bunlar ve benzerleri Türkiye'de bir "sosyal devlet" olduğunun kanıtı değildir. Bunlar, olsa olsa, Türkiye'deki sermayenin yapılanmasındaki geçiş dengesinin popülist aşırılıklarıdır.

Unutmamalı, devlet "araç"cı ya da "bağımsız" perspektiflerle algılanmaması gereken bir olaydır. Üzerinde yükseldiği coğrafyanın maddi/manevi dinamiklerince koşullandırılan devletin ne olup olmadığı temsil ettiği sınıf yanında, sermaye birikim süreci sürecine bakılarak anlaşılabilir. Yer yer, görelî bir özerkliğe de sahip olan devletin, kelimenin gerçek anlamında "sosyal" olabilmesi kapitalist ekonomi koşullarında imkânsızdır. Çünkü kapitalist devletin rolü bir bütün olarak, kapitalist eşitsizlik sisteminin korunması ve yeniden üretilmesine hizmetle mükelfeftir.

Diyeceklerimizi, görüşlerimize 'hayır' diyecek olanlara; "**yöntem bilimin temelidir (...)** yöntemin özü felsefi inançtır" (Doğan Ergun) anımsatmasının ardından, şunları ifade ederek noktalayalım: Geçmişteki örneklerinden bugünlere uzanan sefaleti ve imkânsızlığı ile, kapitalizm koşullarında "sosyal devlet" in boş bir yanılsama olduğu yaşanan bir somuttur. Bu somuta da tarih taniktir.

"Sosyal devlet", kapitalizmin çok çabuk eskiyen "yeni"liğiydi. Ancak, bir çok tarihsel koşula endeksliydi. Köprülerin altından çok su aktı. "Yeni" denilen, çok çabuk eskimesinin yanında yok oldu. Yani ödünç verilen "ödün"ler geri alındı. Şimdi Türkiye ve dünya tarihinde, "sosyal devlet" i aramak yerine, "sosyal devlet" nostaljileriyle köklü bir biçimde hepsaplaşmak, sonra da, ütöpic olmadan toplumsal yaşamın her alanında emek ütopyasını tarif edip, oluşturmak gerekiyor.

Bunun için, kapitalizmin içi boş kavramlarından köklü kopuş zamanıdır. O halde, şimdi her zamankinden daha da fazla emeğin, anti-kapitalist ütopyalarına ve kavramlarına muhtacız. Artık, kapitalizmden ödünç alınan 'kırma' kavramları ve fiiliyatlarla yol alabilmek mümkün değildir. Muhtacı olunan, çok klasik deyişi ile "bir avuç" olsa da nitelikli niceliğin köktencililiğiyle insancıl ütopyaların toplum-sallaştırılmasındadır.

